

Отримано: 10 лютого 2022 р.

Прорецензовано: 19 березня 2022 р.

Прийнято до друку: 22 березня 2022 р.

e-mail: y.v.pasich@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2022-24(52)-103-110

Пасічник Ю. В. Фінансово-організаційний механізм формування балансу харчових продуктів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2022. № 24(52). С. 103–110.

УДК: 336.67

JEL-класифікація: E-52; E-65

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0001-9742-1378>**Пасічник Юрій Васильович,**

доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

**ФІНАНСОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ
ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ**

Визначено основні проблеми щодо забезпечення харчовими продуктами населення. Обґрунтовано, що їх причинами є низка об'єктивних та суб'єктивних чинників впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. Виявлено основні загрози національній продовольчій безпеці України. Доведено, що для вирішення цих проблем має бути сформовано відповідний науково обґрунтований механізм. З врахуванням прагматичних реалій функціонування агропродовольчого комплексу запропоновано складові такого механізму.

Ключові слова: баланс продуктів, чинники, наукове забезпечення.

Yuriy Pasichnyk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Scientific Associate at the Department of Financial and Credit and Tax Policy National Research Centre «Institute of Agrarian Economics»

**FINANCIAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISM
OF FOOD PRODUCTS BALANCE FORMING**

An analysis was made of the annual actual consumption of basic foodstuffs for certain population groups and a comparison with the norms was made. Satisfactory results were found, and for some groups norms were even exceeded. The balance of meat and meat products during 2000-2020 is presented, where the growing dynamics of consumption is found. An analysis of export-import supplies of food products during 2014-2021 was performed, where it was found that a significant increase in exports was mainly due to raw products – maize, wheat, soybeans, while processed products were supplied in insignificant quantities. As for imports, they have been growing steadily since 2015, which is a sign of existing problems regarding the respective imbalances. The main problems of food supply to the population have been identified. It has been substantiated that they are caused by a number of objective and subjective factors influencing the internal and external environment. The main threats to the national food security of Ukraine have been identified. It has been proved that in order to solve these problems a corresponding scientifically grounded mechanism should be formed. According to the carried out analysis of the separate components of the agro-food complex, the causes and taking into account its pragmatics, theoretical and methodological approaches to the formation of the said balance have been proposed. Taking into account the pragmatics of the current realities of the agro-food complex functioning, the components of such a mechanism are proposed.

Keywords: balance of products, factors, scientific support.

Постановка проблеми. Забезпечення стабільного постачання якісних харчових продуктів у теперішніх складних умовах є першочерговим завданням продовольчої безпеки України. Доволі проблемні умови функціонування агропродовольчого комплексу вимушують здійснювати пошук можливих схем, моделей, шляхів такого постачання. У цьому контексті пропонується механізм має сприяти вирішенню вагомих проблем для суттєвого забезпечення однієї із основних потреб населення.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Зважаючи на особливу актуальність тематики, вітчизняні науковці розлого її висвітлюють. Так, у контексті продовольчої безпеки за останні роки вийшли друком монографії за участі М. Бабича [1], Т. Курмана [2], праці у фахових виданнях О. Криницької [3], О. Кір-дана [4]; обґрунтування теоретико – методологічних особливостей формування продовольчої політики виклала – В. Гринишин [5], Ю. Лопатинський, О. Буринська [6], Б. Пасхавер [7], О. Дем'янчук, К. Жук [8]; обґрунтовані розробки щодо окремих аспектів балансу продуктів запропонували В. Замлинський [9], О. Ніколюк, К. Молодецька [10], М. Бабич, І. Крилова, О. Савенко [11], Н. Рожко [12], Б. Духницький [13]. Водночас, незважаючи на розлоге висвітлення зазначеної проблематики, з врахуванням динамічності роз-

виту, особливо протягом складного воєнного стану, обумовленого військовою агресією Росії, є подальша потреба у наукових розробках щодо формування балансу харчових продуктів, як основи національної продовольчої безпеки.

Мета і завдання дослідження полягає у науковому теоретичному та практичному обґрунтуванні фінансово-організаційного механізму формування балансу харчових продуктів з виконанням аналізу балансу окремих видів харчових продуктів та визначенням динаміки, висвітленням теоретичного базису, виявленням основних проблем та їх причин, розробка підходів і основних складових зазначеного механізму.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування потреб у забезпеченні достатніми обсягами продовольства населення зауважимо, що базою для розрахунків мають бути Норми фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії, які затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 03.09.2017 № 1073, де обумовлено середньодобову потребу у білках, жирах, вуглеводах, калорійності, для визначених вікових та статевих груп з врахуванням фізичної активності конкретних груп [14]. Зважаючи на ці норми, які періодично коригуються відповідною Постановою КМУ, затверджено конкретні норми споживання (табл. 1).

Таблиця 1

**Річні норми споживання основних продуктів харчування для окремих груп населення
(кг для 1 особи)**

Види продуктів	Діти		Працездатні	Непрацездатні
	до 6 років	6 -18 років		
Хліб пшеничний	29,6	51,1	62	62
Крупа гречана	2,4	3,4	2	2
Картопля	73	93,7	95	108
Капуста	16,4	21,9	28	28
Баштанні	10	15,5	16	15
Фрукти	54,3	60,2	64	33
Цукор	18,2	23,1	24	23
Яйця (шт)	182	365	220	187
Молоко (л)	91	82	60	63
М'ясопродукти	39	62	53	31
Риба	13	22	13	12

Джерело: [15].

Оцінюючи зазначені обсяги, зауважимо, що вони передбачають мінімальні узагальнені збалансовані показники, які можуть варіюватись в залежності від особистих уподобань окремого індивідуума, зокрема в залежності від віку, статі, виду занять, фінансового стану тощо. З врахуванням цих аргументів подамо динаміку фактичного споживання основних видів продуктів харчування (табл. 2).

Таблиця 2

Річне фактичне споживання основних продуктів харчування (на 1 особу)

Види продуктів (кг)	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2020
Хліб та хлібобулочні вироби	124,9	123,5	111,3	103,2	99,5	97,6	96,6
Картопля	135,4	135,6	128,9	137,5	139,4	135,7	134
Фрукти	29,3	37,1	48	50,9	57,8	58,7	56,5
Яйця (шт)	166	238	290	280	275	282	278
Молокопродукти (л)	199,1	225,6	206,4	209,9	197,7	200,5	201,9
М'ясопродукти	32,8	39,1	52	50,9	52,8	53,6	53,8
Риба	8,4	14,4	14,5	8,6	11,8	12,5	12,4

Джерело: [16, с.10].

Оцінюючи зазначені норм із фактичним споживанням, визначимо, що загалом, ці норми витримуються, а по окремим видам продуктів навіть перевищені, проте зауважимо, що для більшості фізично активного населення необхідні дещо вищі нормативи, окрім мінімальних.

Для виконання аналізу забезпеченості певними видами харчових продуктів, подамо відповідний баланс на прикладі м'ясних продуктів (табл. 3).

Таблиця 3

Баланс м'яса і м'ясних продуктів харчування (тис тонн)

	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020
Виробництво	1663	1597	2059	2323	2318	2355	2492	2478
Зміна запасів	-82	-11	-3	-1	-5	-3	4	-15
Імпорт	38	325	378	158	233	283	261	230
Усього ресурсів	1783	1933	2440	2482	2556	2641	2749	2723
Експорт	163	82	48	245	351	399	487	473
Корм, втрати	9	7	8	8	10	10	10	6
Фонд споживання	1611	1844	2384	2179	2195	2232	2252	2244

Джерело: [16, с.36].

Наскільки є забезпеченим необхідними продуктами харчування населення України, можливо визначити по зовнішньоторгівельному балансі (рис.1).

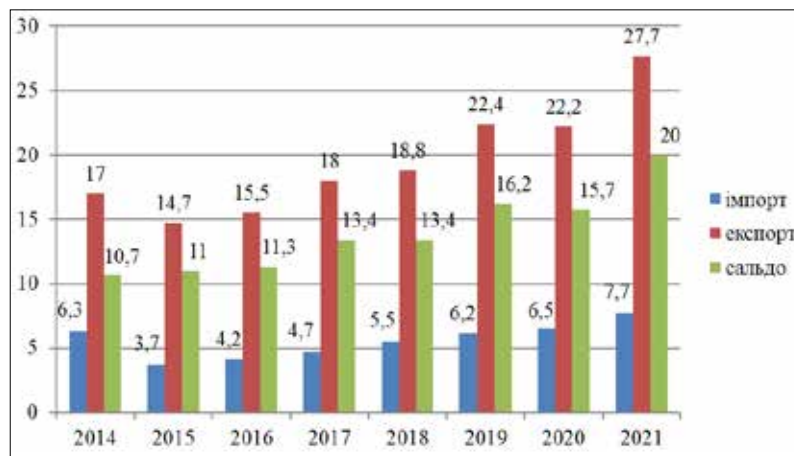

Рис. 1. Торгівля агропродовольчою продукцією України, млрд дол США

Джерело: [17,18,19].

Оцінюючи ці показники зазначимо, що суттєвий приріст експорту здійснювався в основному за рахунок сировинних продуктів – кукурудзи, пшениці, сої, а перероблених продуктів постачалась незначна кількість. Щодо імпорту, то починаючи із 2015 р. він перманентно зростає, що є ознакою наявних проблем щодо відповідних диспропорцій. Для підтвердження цього висновку подамо динаміку окремих позицій в розрізі окремих видів товарних груп (табл. 4).

Таблиця 4

Окремі види експорту та імпорту продукції за 2019-2021 рр. (тис тонн)

Види продукції	2019		2020		2021	
	імпорт	експорт	імпорт	експорт	імпорт	експорт
Плоди сушені	10,1	1,7	11,2	2,5	9,7	2,2
Овочі консервовані з оцтом	5,2	6,6	5,8	6,3	6,5	6,8
Інші овочі консервовані та заморожені	22,5	0,3	20,1	0,7	26,7	0,6
Овочі консервовані іншим способом	27,9	9,4	31,5	9,1	39,1	9,0
Варення, мармелад	7,2	3,1	8,6	2,4	10,2	2,2
Свинина	23192	2258	28017	2896	40645	3810
Сало	46504	45	35643	119	34765	131
Сири	23724	7171	46767	6358	55193	6924
Помідори	71735	8621	86729	10312	101904	4904

Джерело: [21].

Аналізуючи шляхом зіставлення ці показники, виявляємо перманентне зростання імпорту тих продуктів, які для України є традиційними, проте за різних причин вони ввозяться. Принагідно зауважимо, що

у зв'язку із воєнною агресією Росії ситуація за 2022 р. буде ще гіршою. Подамо окремі причини такого стану. Так, в розвитку агропродовольчого комплексу наявні певні проблеми, що викладено у національній «Білій книзі»: «Однак, на жаль, продуктивність сільського господарства в Україні становить лише невелику частку від рівня продуктивності в інших європейських країнах та країнах, із якими Україна конкурує на аграрних ринках. Об'єм доданої вартості сільськогосподарського виробництва на один гектар сільськогосподарських угідь в Україні у 2019 році становив 355 доларів США, порівнюючи з 792 дол. у Польщі, 502 дол. у Бразилії, 1316 дол. у Німеччині, 1558 дол. у Франції та 456 дол. у США» [20]. Також розвиток агропродовольчого комплексу має забезпечуватись, насамперед досконалою нормативно-правовою базою.

Керівник Аналітичного центру ГС «АСУ» Лариса Старікова зазначила, «за останні 5 років майже кожен сектор української економіки прийняв стратегію розвитку. Аграрному сектору на жаль не вдалося поки що розробити й затвердити план свого розвитку» [22]. Геннадій Новіков, Голова ГС «АСУ», констатує: «... аграрії весь час до цього змушені були використовувати програми й стратегії, які були написані без участі представників сільськогосподарського бізнесу. Це призводило до того, що такі програми не були реалізовані, адже вони не просто не відповідали потребам аграрного сектору, а й взагалі слабо корелювалися з реальністю. Найгірше те, що ці програми не будувалися на реаліях нашого життя. У їхній основі лежали одні реалії, а реалії життя виявлялися зовсім іншим і ці реалії ніяким чином не перетиналися. Тому вони не могли бути нормально впроваджені» [22]. Не реалізовано відповідного стратегічного вирішення проблем розвитку агропродовольчого комплексу у Постанові Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» де у напрямі 9. «Агропромисловий сектор та харчова промисловість» [23] викладено окремі положення, але без належної аргументації щодо термінів, відповідальності посадових осіб, бюджетної підтримки тощо.

Фахівці аграрного ринку зауважують: «Під час карантину аграрний сектор України зіткнувся з проблемою ажіотажного попиту на деякі види продукції, труднощами через обмеження реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також із падінням купівельної спроможності населення. Переважні обсяги плодоягідних та овочів відкритого ґрунту вирощуються господарствами населення – у 2019 р. 83,5% (1774,5 тис т) та 85,4 % (7851,2 тис т) відповідно. Ці виробники у більшості випадків не мають спеціального обладнання та складських приміщень – холодильних, газових камер схову тощо для зберігання продукції впродовж року без погіршення її якості. Тому закриття місцевих базарів і заборона продажу плодів, ягід та овочів на стихійних ринках призводить до фінансових втрат дрібних виробників» [24].

Оцінюючи зазначені проблеми, доходимо висновку, що вони обумовлені низкою чинників військового, політичного, економічного, ментального тощо змісту, які загалом, є відомими, водночас однією із причин є неефективна модель агропродовольчого комплексу України і, зокрема, відсутність прогнозованого балансу продуктів харчування. Для удосконалення такої моделі, в тому числі як її окремої частини, запропоновано фінансово-організаційний механізм балансу харчових продуктів, який передбачає висвітлення теоретичного базису, розробку підходів, засад і основних складових зазначеного механізму.

Основою теоретичного базису є методологічні положення сучасної фінансової науки із модифікацією та адаптацією теорій та економічних течій, зокрема біхевіоризму, державного регулювання економіки, розміщення підприємств, полюсів зростання, еліт, груп, тощо. Щодо використання окремих положень зазначених теоретичних конструкцій зазначимо, що в умовах воєнного стану необхідно розмежувати повноваження державних органів влади та підприємств. Оскільки в теперішніх реаліях України можливості бізнесу суттєво зменшені, то окремі функції має перебрати на себе держава.

Згідно виконаного аналізу окремих складових агропродовольчого комплексу, виявленням причин та його прагматики пропонуються такі теоретико-методологічні підходи щодо формування зазначеного балансу:

– створення єдиного координуючого органу управління таким комплексом і за основу доцільно використати Громадську раду при Міністерстві аграрної політики та продовольства України із відповідним доповненням;

– для вирішення поточних питань функціонування зазначеного комплексу сформувати національну інформаційно-аналітичну систему при профільному міністерстві, де передбачити такі блоки: інформаційний, організаційний, фінансової підтримки, техніко-технологічний, аналітичний, логістичний, консультаційний;

– розробка адаптованої до теперішніх реалій моделі функціонування зазначеного комплексу, яка б враховувала схеми розміщення переміщених підприємств, створення нових, фінансову підтримку, включаючи зарубіжні джерела тощо;

– аналітичне забезпечення розрахунку балансів, зокрема, баланс конкретного продукту визначимо так: (формула 1).

$$\sum_{i=1}^n A_i = C - B - E + I \quad (1)$$

де: A_i – баланс конкретного продукту; C – виробництво; B – втрати; E – експорт; I – імпорт.

Для визначення повного забезпечення вітчизняними продуктами населення, без врахування втрат та імпорту мінімальний обсяг виробництва конкретного продукту має складати: (формула 2).

$$\sum_{j=1}^m C = N \times P \times K \quad (2)$$

де: N – фізіологічна норма споживання на 1 середньостастичного жителя; P – чисельність населення; K – коефіцієнт купівельної спроможності населення.

Беручи до уваги розроблений теоретико-методологічний базис та підходи сформуємо фінансово-організаційний механізм цього балансу (рис. 2).

Рис. 2. Складові фінансово-організаційного механізму балансу харчових продуктів

Джерело: побудовано автором

Функціонування зазначеного механізму має реалізовуватись на таких засадах:

- Міністерство аграрної політики та продовольства має бути основним керуючим та координуючим органом функціонування агропродовольчого комплексу та формувати необхідні рішення;
- доцільно узагальнити всі доступні кредитні ресурси для можливого забезпечення роботи господарюючих структур;
- активніше використовувати можливості науково-дослідних установ, громадських галузевих організацій, аналітичних агенцій щодо участі у процесах забезпечення функціонування господарюючих структур;
- організувати постійний моніторинг за станом польових робіт, роботою промислових харчових підприємств, забезпеченістю необхідними матеріальними ресурсами, логістичними схемами, наявністю продуктів у торгівельних мережах для належного забезпечення продуктами харчування.

З врахуванням діючих окремих комп'ютерних мереж, зокрема тієї, яка створена на базі Держпродспоживслужби сформувати Інформаційно-аналітичну систему яка об'єднає зусилля військових адміністрацій, виробників харчових продуктів, торговельних мереж, міжнародних організацій для розбудови вітчизняного агропродовольчого комплексу. У цьому контексті т.в.о. Голови Держпродспоживслужби Анатолій Вовнюк зазначає: «За допомогою платформи можна швидко сформувати потребу в тих чи інших товарах та побачити пропозиції інших учасників ринку. В часи, коли кожна хвилина має значення, ми створили інструмент, який допомагає забезпечити наших захисників та населення найнеобхіднішими продуктами. Запрошуємо агрофірми, виробників, торговельні мережі та органи влади активно користуватись цим майданчиком» [25].

Використання пропонованих теоретичного базису, теоретико-методологічних підходів, засад дає змогу сформувати та реалізувати зазначений механізм.

Висновки. Теперішнє функціонування вітчизняного агропродовольчого комплексу відбувається у надзвичайно складних умовах, яких не було протягом періоду Незалежності України. Так, у результаті військової агресії Росії на кінець березня 2022 р. завдано суттєвих збитків площам земельних угідь, науково-дослідним установам, господарюючим структурам, логістиці, продовольчим торговельним структурам на значних територіях Харківської, Сумської, Київської, Чернігівської, Запорізької, Херсонської, Миколаївської областей. Руйнації настільки значимі, що загрожують не лише вітчизняній, але і світовій продовольчій безпеці. У цих складних умовах є вагомим національним завданням забезпечення населення достатньою кількістю продуктів харчування і в цьому важливу роль має відігравати баланс харчових продуктів, як дієвий інструмент для прийняття відповідних рішень. Запропонований фінансово-організаційний механізм формування балансу харчових продуктів, який сформовано з використанням обґрунтованих наукових положень, беззаперечно буде сприяти вирішенню цього важливого національного завдання. Зважаючи на особливу перманентну актуальність цієї тематики, є доцільність продовження наукових пошуків у цьому напрямі.

Література:

1. Бабич М. М. Формування системи продовольчої безпеки: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв: вид. відділ МНАУ. 2018. 360 с.
2. Babych M. M. Formuvannia systemy prodovolchoi bezpeky: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia. Mykolaiv: vyd. viddil MNAU. 2018. 360 s.
3. Курман Т. В. Правове забезпечення продовольчої безпеки в Україні: національний та міжнародний аспекти. Актуальні проблеми аграрного права України: теорія і практика: монографія / А.М. Статівка, В.Ю. Уркевич, В.М. Корнієнко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А.М. Статівки. Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. С. 82–101.
4. Kurman T. V. Pravove zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v Ukraini: natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty. Aktualni problemy ahrarnoho prava Ukrainy: teoriia i praktyka: monohrafiia / A.M. Stativka, V.Iu. Urkevych, V.M. Korniienko ta in.; za red. d-ra yuryd. nauk, prof. A.M. Stativky. Kh.: Vyd-vo «FINN», 2010. S. 82–101.
5. Криницька О.О. Передумови формування продовольчої політики в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 14. С. 37-41.
6. Krynytska O.O. Peredumovy formuvannia prodovolchoi polityky v Ukraini. Prychornomorski ekonomichni studii. 2017. Vyp. 14. S. 37-41.
7. Кірдан О. П. Політика імпортозаміщення як складник державного регулювання продовольчої безпеки України. *Економічні горизонти*. 2018. № 2 (5). С. 87–91.
8. Kirdan O. P. Polityka importozamishchennia yak skladnyk derzhavnoho rehuliuвання prodovolchoi bezpeky Ukrainy. Ekonomichni horyzonty. 2018. № 2 (5). S. 87–91.
9. Гринишин В. Є. Кластерний аналіз самозабезпечення регіонів України продовольством. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С. 65–71.
10. Hrynyshyn V. Ye. Klasternyi analiz samozabezpechennia rehioniv Ukrainy prodovolstvom. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2020. № 4. S. 65–71.
11. Лопатинський Ю. М., Буринська О. І. Складові та пріоритети сталого розвитку аграрного сектору економіки: концептуально-теоретичний дискурс. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 94-102.
12. Lopatynskiy Yu. M., Burynska O. I. Skladovi ta priorytety staloho rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky: kontseptualno-teoretychnyi dyskurs. Ekonomika APK. 2018. № 6. S. 94-102.
13. Пасхавер Б. Й. Продовольче самозабезпечення населення України. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 5–10.
14. Paskhaver B. Y. Prodovolche samozabezpechennia naseleennia Ukrainy. Ekonomika APK. 2018. № 1. S. 5–10.
15. Дем'янчук О. І., Жук К. С. Особливості функціонування малого бізнесу в Україні та закордоном. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острого : Вид-во НаУОА, вересень 2021. № 22(50). С. 11–16.
16. Demianchuk O. I., Zhuk K. S. Osoblyvosti funktsionuvannia maloho biznesu v Ukraini ta zakordonom. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Ekonomika» : naukovyi zhurnal. Ostroh : Vyd-vo NaUOA, veresen 2021. № 22(50). S. 11–16.

9. Замлинський В. А. Структурні перетворення галузі тваринництва в контексті глобальної безпеки. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 22 – 28.

Zamlynskyi V. A. Strukturni peretvorennia haluzi tvarynnytstva v konteksti hlobalnoi bezpeky. *Ekonomika APK*. 2019. № 4. S. 22 – 28.

10. Николіук О. М., Молодецька К. К. Структурне моделювання діяльності органічних аграрних бізнес-систем. *Вчені записки Поліського національного університету: Зб. наук. пр.* 2019. Вип. 20. С. 129-144.

Nykoliuk O. M., Molodetska K. K. Strukturne modeliuvannia diialnosti orhanichnykh ahrarnykh biznes-system. *Vcheni zapysky Poliskoho natsionalnogo universytetu: Zb. nauk. pr.* 2019. Vyp. 20. S. 129-144.

11. Бабич М. М., Крилова І. Г., Савенко О. С. Взаємозв'язок між економічною доступністю до продуктів харчування та рівнем продуктивності праці в сільському господарстві. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. №15. С. 15-21.

Babych M. M., Krylova I. H., Savenko O. S. Vzaiemozviazok mizh ekonomichnoiu dostupnistiu do produktiv kharchuvannia ta rivnem produktyvnosti pratsi v silskomu hospodarstvi. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. 2017. №15. S. 15-21.

12. Рожко Н. Я. Сучасні тренди ринкової кон'юнктури плодоовочевої продукції. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 51. С.106-111.

Rozhko N. Ya. Suchasni trendy rynkovoї koniunktury plodoovochevoi produktsii. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 2020. Vypusk 51. S.106-111.

13. Духницький Б. В. Тенденції споживання харчових продуктів у світі. *Економіка АПК*. 2020. № 4, С. 104.

Dukhnytskyi B. V. Tendentsii spozhyvannia kharchovykh produktiv u sviti. *Ekonomika APK*. 2020. № 4, S. 104.

14. Норми фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 03.09.2017 № 1073. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17?lang=en#n14> (дата звернення: 21.03.2022).

Normy fiziolohichnykh potreb naselennia Ukrainy v osnovnykh kharchovykh rehovynakh i enerhii. Zatverdzheno nakazom Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy 03.09.2017 № 1073. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17?lang=en#n14> (data zvernennia: 21.03.2022).

15. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення : Постанова КМУ від 01.10.2016 р. № 780. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 23.03.2022).

Pro zatverdzhennia naboriv produktiv kharchuvannia, naboriv neprodovolchych tovariv ta naboriv posluh dlia osnovnykh sotsialnykh i demohrafichnykh hrup naselennia : Postanova KMU vid 01.10.2016 r. № 780. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text>. (data zvernennia: 23.03.2022).

16. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України: статистичний збірник, 2020. Державна служба статистики України, 2021. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/Zb_Bsph_2020.pdf. (дата звернення 25.03.2022).

Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselenniam Ukrainy: statystychnyi zbirnyk, 2020. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2021. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/Zb_Bsph_2020.pdf. (data zvernennia 25.03.2022).

17. Зовнішньоторговельний обіг продукції АПК / І. М. Демчак, О. О. Митченко, Г. В. Трофімова та ін. Київ.; НДІ «Укrahropromproduktyvnist'». 2020. 50 с. URL: http://www.uapp.kiev.ua/files/mon-zto/2019/zed_desember_2019.pdf. (дата звернення: 18.02.2022).

Zovnishnotorhovelnii obih produktsii APK / I. M. Demchak, O. O. Mytchenok, H. V. Trofimova ta in. Kyiv.; NDI «Ukrahropromproduktyvnist'». 2020. 50 s. URL: http://www.uapp.kiev.ua/files/mon-zto/2019/zed_desember_2019.pdf. (data zvernennia: 18.02.2022).

18. Україна у 2020 році збільшила імпорт агропродукції на 13% *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3169535-ukraina-u-2020-roci-zbilsila-import-agroprodukcii-na-13.html>. (дата звернення: 25.02.2022).

Ukraina u 2020 rotsi zbilshyla import ahroprodukcii na 13% *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3169535-ukraina-u-2020-roci-zbilsila-import-agroprodukcii-na-13.html>. (data zvernennia: 25.02.2022).

19. На агропродовольчу продукцію припадає близько 41% у загальному експорті України. *Профспілка працівників агропромислового комплексу України*. 11 лютого 2022 р. URL: http://profapk.org.ua/news/news_apk/3106.html. (дата звернення: 25.03.2022).

Na ahroprodovolchu produktsiiu prypadaie blyzko 41% u zahalnomu eksporti Ukrainy. Profspilka pratsivnykiv ahropromysloвого комплексу Ukrainy. 11 liutoho 2022 r. URL: http://profapk.org.ua/news/news_apk/3106.html. (data zvernennia: 25.03.2022).

20. Біла книга «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні». Land Transparency, KSE, Міністерство аграрної політики та продовольства України. Травень 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/zemlya/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20.pdf2> (дата звернення: 22.03.2022).

Bila knyha «Stratehiia rozvytku zemelnykh vidnosyn v Ukraini». Land Transparency, KSE, Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. Traven 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/zemlya/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20.pdf2> (data zvernennia: 22.03.2022).

21. Статистичний експорт та імпорт товарів. Статистика та реєстри. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення: 22.03.2022).

Statystychnyi eksport ta import tovariv. Statystyka ta reiestry. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (data zvernennia: 22.03.2022).

22. У рамках Всеукраїнського аграрного форуму пройшла презентація концепції Стратегії розвитку аграрного сектору України. *ГС «АСУ»*. URL: <http://www.aau.org.ua/uk/publications/web/856/>. (дата звернення 25.02.2022).

U ramkakh Vseukrainskoho ahrarnoho forumu proishla prezentatsiia kontseptsii Stratehii rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrainy. HS «ASU». URL: <http://www.aau.org.ua/uk/publications/web/856/>. (data zvernennia 25.02.2022).

23. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>. (дата звернення: 24.03.2022).

Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03 bereznia 2021 r. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>. (data zvernennia: 24.03.2022).

24. Плодоовочевий ринок у час карантину. *Овощи-фрукты*. 09-02-2021 URL: <https://www.pro-of.com.ua/plodoovochevij-rinok-u-chas-karantynu/>. (дата звернення 22.03.2022).

Plodoovochevii rynok u chas karantynu. Ovoshchy-frukty. 09-02-2021 URL: <https://www.pro-of.com.ua/plodoovochevij-rinok-u-chas-karantynu/>. (data zvernennia 22.03.2022).

25. В Україні створено Національну платформу продовольчої безпеки. *Держпродспоживслужба*. 20 березня 2022 року. URL: <https://dpss.gov.ua/news/v-ukrayini-stvoreno-nacionalnu-platformu-prodovolchoyi-bezpeki>. (дата звернення 25.03.2022).

V Ukraini stvoreno Natsionalnu platformu prodovolchoi bezpeky. Derzhprodspozhyvsluzhba. 20 bereznia 2022 roku. URL: <https://dpss.gov.ua/news/v-ukrayini-stvoreno-nacionalnu-platformu-prodovolchoyi-bezpeki>. (data zvernennia 25.03.2022).